

'Oud Woudenberg' is een uitgave van Stichting Oud Woudenberg voor haar donateurs. Deze Stichting is opgericht op 15 december 1955 en heeft als doelen:

1. *Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard betrekking hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.*
2. *Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.*
3. *Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in verleden en heden.*

Postadres: Postbus 2, 3930 EA Woudenberg
E-mail: info@oudwoudenberg.nl
Website: www.oudwoudenberg.nl

Voorzitter: P.D. de Kruif

Secretaris: O.G.A. Honders
Rembrandtlaan 40
3931 TK Woudenberg
(033) 286 36 49

Penningmeester: H. Schouten
Postbank (ING) nr: 2057783
Banknummer: 3724.34.401
Minimale donatie € 12,50 per jaar

Oudheidkamer Schoolstraat 2A, Woudenberg
(033) 286 33 99 (tijdens openingsuren)
Openingsuren: maandag 14.00 - 15.30u en elke
tweede vrijdagavond van de maand 19.00-20.30u
Contactpersoon: C. Pater-de Lange
(033) 286 25 95

Redactie 'Oud Woudenberg': P.D. de Kruif
H.G. Moesbergen
W. de Greef (eindredacteur)
't Schilt 60
3931 VH Woudenberg
(033) 286 41 70

ISSN: 1571-456X

Oplage: 850
Druk: Woudenbergse Drukkerij, Woudenberg

Inhoud

1. Woord vooraf	2
2. De Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg	3
Bijlage: Psalmberijmingen	19
3. Historische avond 22 april	23
4. Historische dorpswandeling 8 mei	23
5. Mobiel informatiecentrum Grebbelinie 8 mei	23
6. Nederland Paraat 15 en 16 mei	24
7. Grebbeliniedag 16 mei	24
8. Wie weet wie het zijn: oude foto's herkennen	24

1. Woord vooraf

Voor u hebt u het eerste nummer van 'Oud Woudenberg' van dit jaar.

Het hoofdartikel is nog in het kader van het Jaar van het Religieus Erfgoed 2008. Doel van dit themajaar was om de belangstelling voor en kennis van het religieus erfgoed in Nederland te vergroten. Gedurende het hele jaar hebben tal van activiteiten plaatsgevonden. Aan het eind van het jaar is het Strategisch Plan voor het Religieus Erfgoed '*Geloof in de toekomst*' gepresenteerd, waarin een toekomstbeeld geschetst wordt voor het religieus erfgoed. Ook de *Task Force Toekomst Kerkgebouwen* - een landelijk burgerinitiatief - is met aanbevelingen gekomen.

Wim Schipper heeft zich verdiept in de geschiedenis van de Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland en in het bijzonder van die in Woudenberg.

Deze kerkelijke gemeente is er een van de velen die is ontstaan uit de Afscheiding van de Nederlandse Hervormde Kerk in 1834.

De Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg bestaat van oorsprong uit aanhangers van ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863).

Het bescheiden kerkgebouw staat aan de Middenstraat in het dorp.

Als bijlage heeft Wim Schipper opgenomen een epistel over psalmberijmingen, en in het bijzonder die van Petrus Datheen (1530-1588).

Nog steeds zijn er een dertigtal (Oud-)Gereformeerde Gemeenten die de Psalmen van Datheen in ere houden.

Hierna brengen wij u een aantal activiteiten onder de aandacht die de komende maanden zijn gepland, waaronder de jaarlijkse historische avond op 22 april. Ons bestuurslid drs. H. Schouten hoopt deze avond te verzorgen. Het onderwerp is: '*Van de Poort tot de Boom*'.

Tenslotte doen wij een oproep om te helpen bij het benoemen van personen op foto's uit onze collectie.

De redactie

2. De Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg

Het kerkgebouw van de Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg aan de Middenstraat. (foto W. de Greef, februari 2009)

Inleiding

Het orthodox-protestantse kerkgenootschap de Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland is met zijn achtienduizend leden relatief klein. De meeste gemeenten, ruim zestig, vindt men in de zogenaamde *Bible Belt*, dat is een zone die begint in de provincie Zeeland en door het midden van ons land loopt tot in de kop van Overijssel. Er bestaat ook een gemeente in Canada (Salford). De gemeente in Woudenberg bestaat van oorsprong uit aanhangers van ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863).

Ontstaansgeschiedenis

Na het vertrek van de Fransen uit ons land ontstond het Koninkrijk der Nederlanden met aan het hoofd Koning Willem I (1772-1843). De overheid vaardigde in 1816, bij Koninklijk Besluit, een Algemeen Reglement uit die de positie van de toenmalige Gereformeerde Kerk opnieuw regelde. Dit Reglement was eigenlijk louter en alleen een bestuurlijk stuk waarin de structuur van de kerk werd geregeld. Er was hierin nauwelijks ruimte gereserveerd voor beleid rond de leer van de kerk. Er werd onder andere in geregeld dat de Koning of minister van Eredienst het recht had om de leden van de kerkelijke, landelijke en provinciale synoden aan te stellen. De overheid zorgde er zodoende dus voor dat de kerk van bovenaf werd bestuurd¹, onder het motto: *eenheid in regering, land en godsdienst*. Tevens raakten de plaatselijke gemeenten hun autonomie kwijt. De generale synode was nu de plaats waar de beslissingen werden genomen met als werkelijke machthebber Koning Willem I. Ook de naam van de kerk werd veranderd in Nederlandse Hervormde Kerk. Vele behoudende gelovigen in deze kerk betreurden dat de naam *Gereformeerd* niet werd gehandhaafd en dat het Algemeen Reglement in plaats kwam van de Dordtse Kerkorde. Dit leidde tot onrust binnen de Nederlandse Hervormde Kerk.

Docenten van de universiteit van Groningen maakten bezwaar tegen de rationele benadering van het geloof onder invloed van de Verlichting². Zij grepen echter niet terug op de gereformeerde leer maar legden meer de nadruk op het leven met Christus als opvoeder en zij vonden dat de Bijbelverhalen niet altijd letterlijk genomen behoeften te worden. Een nieuw conflict was geboren want veel gelovigen op het platteland hielden zich liever bij de oude gereformeerde uitgangspunten. Uiteindelijk zou dit conflict leiden tot afscheiding. Een grote rol hierbij speelde Hendrik de Cock (1801-1842), predikant te Ulrum in Groningen.

---

¹ Pas in 1950 maakte de kerk zich weer los van de staat met een nieuwe kerkorde.

In deze kerkorde keren de oude belijdenisgeschriften als richtinggevend terug.

² Cultuurperiode in de 18^e eeuw. Het belangrijkste principe van de Verlichting was dat men de waarheid over bepaalde zaken kon vinden met behulp van de ratio (de rede en het verstand) in plaats van alles maar voor waar aan te nemen.

Ds. Hendrik de Cock (1801-1842)

Ds. De Cock verkondigde de oude gereformeerde leer in de zin van de Nadere Reformatie. Hij trok hierdoor veel mensen uit zijn omgeving aan, die ook hun kinderen bij hem wilden laten dopen. Dit wekte de wrevel op van de plaatselijke predikanten. Dit verergerde nog omdat De Cock collega's in een brochure ervan had beschuldigd dat zij *wolven gehuld in schaapskleren* waren. Daarom werd hij ter verantwoording geroepen door de regionale classis en na gehoord te zijn geschorst en later afgezet. De Cock reageerde hierop door de *Acte van Afscheiding of Weederkering* af te roepen. Al in 1834 en 1835 sloten enkele predikanten zoals Scholte, Gezelle Meerburg, Brummelkamp en Van Velzen zich bij hem aan.

Hoewel de grondwet bepaalde dat alle bestaande kerkelijke gezindten dezelfde rechten hadden, roerde de politie zich overal waar de Afgescheidenen bijeen kwamen. Ze maakten proces-verbaal op of samenkomsten werden uiteen gejaagd en soms kreeg men zelfs inkwartiering van soldaten. Velen kregen geldboetes opgelegd of zelfs gevangenisstraf om maar niet te spreken van wat er aan vernielingen en handtastelijkheden voorviel.

Ondanks de repressie groeide het aantal gemeenten. Hierdoor raakte de overheid enigszins in verlegenheid: welk beleid moest men tegen de Afgescheidenen voeren? In 1840 droeg ds. H.P. Scholte (1805-1868) van de Utrechtse Gemeente de oplossing aan. Hij vroeg de overheid om erkenning op grond van het Koninklijk Besluit van 5 juli 1836. Hierin werden de gemeenten van de afgescheidenen wel voor onwettig verklaard, maar de vrije uitoefening van de eredienst zou toch mogelijk zijn als zij af wilden zien van de naam *gereformeerd*. Verder moesten zij beloven om zelf de kosten van de eredienst en het onderhoud van de armen te dragen. Deze *vrijheidsverklaring* is lange tijd een onneembare drempel geweest voor een goede samenwerking tussen de verschillende groepen die zich afgescheiden hadden.

De afscheiding was nog maar amper een feit of onenigheid stak de kop op. Vooral het al dan niet invoeren van een nieuwe kerkorde gaf veel problemen. Uiteindelijk besloot men dat de nieuwe kerkorde weliswaar een nuttige instelling was maar geen dwingend gezag bezat.

Een aantal afgescheiden gemeenten aanvaardden de richtlijnen van de Staat niet en gaven de naam *gereformeerd* niet op. Zij verenigden zich daarom in 1840 onder de naam *Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis* ook wel *Kruisgemeenten* genoemd. De leden van deze gemeenten waren er van overtuigd dat alleen zij de voortzetting waren van de aloude Gereformeerde Kerk.

De gemeenten die een vrijheidsverklaring hadden aangevraagd verenigden zich onder de naam *Christelijke Afgescheiden Gemeenten*.

Om de verwarring nog groter te maken ontstonden in 1841 ook nog de zogenaamde *Ledeboeriaanse Gemeenten*, aanhangers van ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863).

Omdat de gemeente in Woudenberg van oorsprong een dergelijke Ledeboeriaanse was, zullen we bij deze dominee wat uitgebreider stilstaan.

Lambertus Gerardus Cornelis Ledeboer werd geboren in Rotterdam op 30 september 1808 als zesde kind in het welvarende koopmansgezin van Bernardus Ledeboer en Anna Christina van de Ende. Op de lagere school was hij een matige leerling en viel het meeste op doordat hij zich weinig met zijn leeftijdsgenoten bemoeide. Hij was een zogenaamde "bijzondere" leerling. Na de lagere school bezocht hij de Latijnse school ook wel genoemd het Erasmus gymnasium. In 1826 begon hij met de studie theologie aan de Universiteit van Leiden, die hij in 1833 met goed

gevolg afrondde waarna hij naar huis ging waar hij vier jaar verbleef voordat hij zich beroepbaar stelde. Van deze periode is nauwelijks iets bekend.

Kandidaat Ledeboer werd uiteindelijk beroepen in Benthuizen, hij nam dit beroep aan en werd op 29 juli 1838 bevestigd als predikant in de Nederlandse Hervormde Kerk. Omdat hij ongehuwd was, nam hij samen met zijn zuster Petronella en een huishoudster zijn intrek in de pastorie. Jan van Brakel vertelt in zijn boek over ds. Ledeboer de volgende gebeurtenis:

Op een zondagmorgen preekte ds. Simons uit Dordrecht in de kerk van Benthuizen, onder zijn toehoorders bevond zich ook ds. Ledeboer. Hij was het helemaal niet eens met de preek over "genade". Toen hij 's middags zelf op de preekstoel stond waren zijn eerste woorden: "Die man heeft de leugen verkondigd" en vanaf die dag ontbrandde een heilig vuur in hem om alleen "de zuivere waarheid" te prediken.

De daarop volgende twee jaar maakte Ledeboer een metamorfose door en predikte hij steeds meer volgens de gereformeerde leer. Hij raakte steeds meer overtuigd van het diepe verval van de Nederlandse Hervormde Kerk en wilde de Dordtse Kerkorde onverkort handhaven. Hij kreeg steeds meer spijt dat hij het formulier met de Reglementen had ondertekend en hij was absoluut tegen het zingen van gezangen tijdens de eredienst. In 1806 had de synode namelijk besloten dat in elke kerkdienst minstens twee gezangen moesten worden gezongen.

Op zondag 8 november 1840 gooide hij de gezangenbundel van 1806 en de Reglementen van 1816 van de preekstoel en begroef ze na de dienst in de tuin van het oude burgemeestershuis dat hij kort daarvoor had gekocht. Deze gebeurtenis kwam de classis ter ore en hij werd ter verantwoording geroepen en na gehoord te zijn, geschorst. Vanaf die dag hield hij kerkdiensten in het oude burgemeestershuis.

Het provinciaal kerkbestuur besloot daarop hem op 26 januari 1841 uit zijn ambt te zetten. Hij bleef echter kerkdiensten houden op zondag. Daarom werden hem ook nog hoge boetes opgelegd die hij niet wilde betalen. Het resultaat was dat hij tot tweemaal toe in de gevangenis gezet.

Ds. Ledeboer zocht contact met de Christelijke Afscheiden Gemeenten maar het boterde niet echt tussen hen en hij verbrak daarom de contacten met deze Gemeenten definitief in 1849. Met de Kruisgemeenten is nooit overleg geweest.

Ds. Ledeboer is altijd een omstreden figuur geweest. Zijn tegenstanders noemden hem een zonderling maar hij werd door zijn aanhangers op handen gedragen.

H.A. Hofman schrijft in zijn boek over de Ledeboerianen en Kruisgemeenten *dat er een niet te beschrijven kracht uitging van dat matte en bleke gelaat; een aantrekkelijk licht straalde uit het bijna gesloten en dikwijls dwalende oog*. Een andere biograaf schreef: *De preken van ds. Ledeboer waren als het ware doorgloeid met de Heilige Geest*.

*Wij strijden voor de Dordtse leer,
Omdat zij is van God de Heer!
En wat daar buiten is, valt weg,
Want dat is mensen overleg!
't Zijn vonden uit bedorven brein,
Bezijden Jezus' heilfontein!
Welzalig die ontvangen mag
Een licht dat hij nog nimmer zag,
Want de natuur die leert het niet
Wat schoons Gods volk in Jezus ziet.
Zijn bloed, Zijn kruis, Zij dood en leer,
Zijn strijdig met onze eigen eer!*

***Een gedicht van ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863),
dat hem ten voeten uit tekent.***

Binnen een jaar na het overlijden van ds. Ledeboer in 1863, vielen de gemeenten uiteen in een tak onder leiding van ds. D. Bakker en een tak onder leiding van ds. P. van Dijke, ooit de rechterhand van ds. Ledeboer. De Bakkeriaanse gemeenten zijn voor ons verhaal niet van belang en daarom zullen we deze tak niet verder volgen.

Tussen de Christelijke Afgescheiden Gemeenten en Kruisgemeenten was onderling veel naijver maar toch trachtte men de dialoog te handhaven en uiteindelijk gingen ze in 1869 samen onder de naam *Christelijke Gereformeerde Kerk*. De Ledeboeriaanse gemeenten onder leiding van ds. Pieter van Dijke gingen niet mee, evenals een aantal Kruisgemeenten.

De tweede grote uittocht uit de Nederlandse Hervormde Kerk vond plaats in 1886 en zou bekend worden als de Doleantie. Abraham Kuyper (1837-1920) speelde hierbij de hoofdrol. De dolerenden zoals ze zich noemden verenigden zich in 1886 onder de naam Nederduits Gereformeerde Kerk. Op 17 juni 1892 ging een groot deel van de Christelijke Gereformeerde Kerk verder met de Nederduits Gereformeerde Kerk onder de naam Gereformeerde Kerken in Nederland.

Na dit uitstapje naar de Doleantie keren we weer terug naar het wel en wee van de overgebleven Ledeboeriaanse gemeenten. Bij zijn overlijden liet ds. Van Dijke in 1883 twintig gemeenten achter, voornamelijk in de provincie Zeeland. De gemeenten buiten Zeeland konden zich nauwelijks handhaven omdat het, na zijn dood, ontbrak aan predikanten met een grote persoonlijkheid. Eén van Van Dijke's opvolgers was ds. Laurens Boone (1860-1935).

Op initiatief van ds. Gerrit Hendrik Kersten (1882-1948)³, predikant bij de Kruisgemeenten, werd in 1907 toenadering gezocht tot de Ledeboeriaanse gemeenten. Zij besloten uiteindelijk verder te gaan onder de naam Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika. Hoewel ds. Boone aanvankelijk had toegezegd mee te zullen doen, herriep hij zijn besluit en ging niet mee in de hereniging omdat o.a. het ambtsgewaad van de voorgangers van de Ledeboeriaanse gemeenten niet werd gehandhaafd. Dit gewaad bestond uit een kuitbroek, een driekantenhoed, bef en mantel. Op de tweede plaats vond hij het onjuist dat de Psalmen van Datheen niet verplicht werden gesteld. Voorts was hij voorstander van de naam *Oud-Gereformeerd* in plaats van *Gereformeerd*. De teleurstelling van de initiatiefnemers was groot. Vijftien gemeenten sloten zich aan bij ds. Boone, die een eigen kerkelijk leven opbouwden onder de naam *Oud-Gereformeerde Gemeenten*.

---

³ Ds. Kersten was oprichter van de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) in 1918. Hij zat ruim twintig jaar voor deze politieke partij in de Tweede Kamer.

Dit kerkverband groeide vrij snel doordat diverse gemeenten van de Vereniging van Gereformeerden, volgelingen van ds. Jacob van Leeuwen, zich in de loop der tijd bij hen aansloten, waaronder ook de gemeente in Woudenberg.

Naast dit kerkverband ontstond in 1922, rond een zogenaamde vrije predikant ds. Cornelis de Jonge, de *Federatie van Oud-Gereformeerde Gemeenten*.

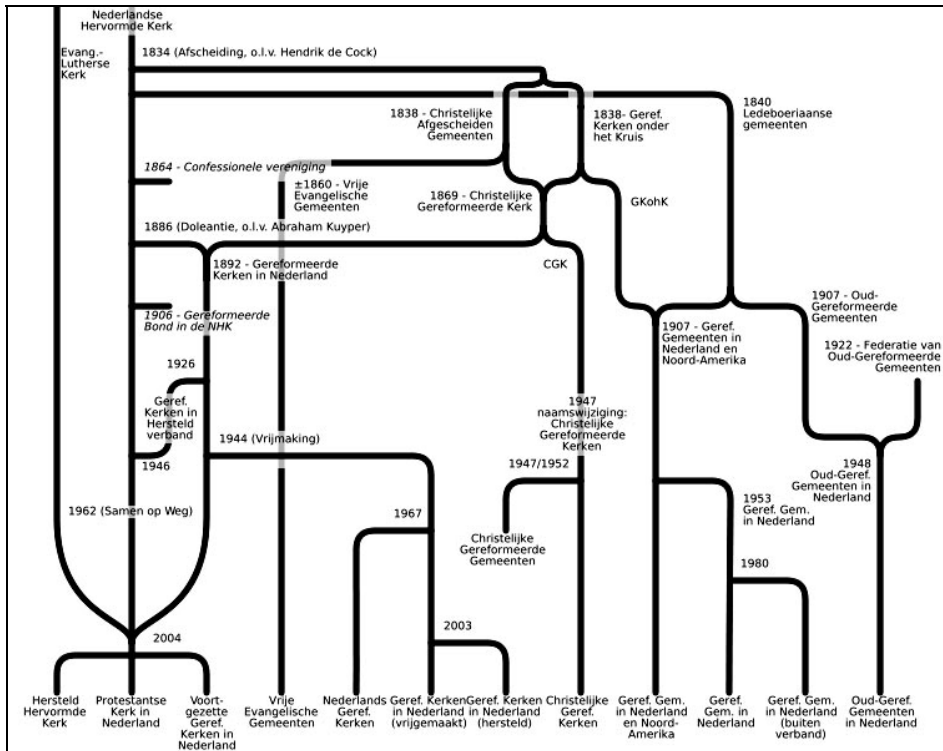
De verhouding tussen beide Oud-Gereformeerde Gemeenten was goed en de prediking was nagenoeg hetzelfde, alleen bestond er een verschil in de gebruikte psalmberijming en het ambtsgewaad. Rond 1930 gingen verschillende Oud-Gereformeerde Gemeenten over naar de goed georganiseerde Gereformeerde Gemeenten. De overgebleven gemeenten probeerden zich beter te profileren maar onderling waren ze het nog vaak oneens over diverse geloofszaken.

Na de Tweede Wereldoorlog werd er van de zijde van de Federatie van Oud-Gereformeerde Gemeenten opnieuw contact gezocht met de Oud-Gereformeerde Gemeenten. Al enige jaren gingen de voorgangers van beide kerken in elkaars gemeenten voor. De scherpe kantjes voor wat betreft het ambtsgewaad en de psalmberijming waren er af. Aanvankelijk liep het overleg erg stroef maar langzaam maar zeker vond men elkaar.

***Ds. L. Boone (1860-1935)
in ambtsgewaad van voorganger
van de Ledeboeriaanse gemeente:
kuitbroek, bef en mantel.***

Op 21 april 1948 besloten beide kerkgenootschappen over te gaan tot het oprichten van één kerk onder de naam *Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland*.

Stroomdiagram van het ontstaan van protestantse kerken in Nederland.

De Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland

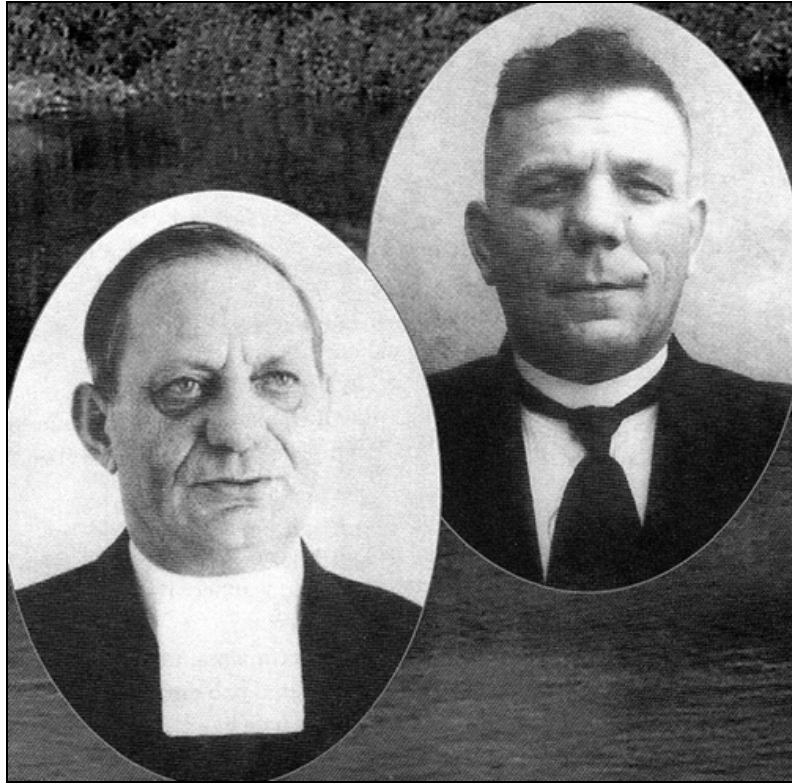
De achtergrond van de matige kerkelijke organisatie van de Ledeboeriaanse gemeenten was de heimwee naar de ongedeelde kerk der Hervorming. Ouderling H. Bos van de Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg formuleerde deze traditie door te stellen dat *de Oud-Gereformeerde Gemeente als het ware onder een afdakje van de grote kerk⁴ verbleef in afwachting van de terugkeer van de gereformeerde leer.*

⁴ De Nederlandse Hervormde Kerk en in het bijzonder die ter plaatse.

Na de Tweede Wereldoorlog besepte men dat de hereniging nog lang op zich zou laten wachten en men besloot toen een goede kerkelijke structuur op te bouwen.

De tijd dat één of twee predikanten de dienst uitmaakten was voorbij, hoewel ds. Marinus Abraham Mieras (1915-1981) en ds. Johannes van der Poel (1909-1981) tot de jaren tachtig van de vorige eeuw een dominante rol bleven spelen binnen het kerkverband.

Na deze charismatische leiders namen de kerkelijke instituties de geestelijke leiding over.

Ds. M.A. Mieras (1915-1981) en ds. J. van der Poel (1909-1981).

Er werd een synode samengesteld die elke twee jaar bijeen komt. De synode wordt bijgestaan door de zogenaamde Commissie van Onderzoek, die onder andere oordeelde over de toelating tot de opleiding van predikanten maar ook de kanselboodschappen voorbereidde. Deze commissie functioneerde eigenlijk als een soort dagelijks bestuur. Eén van de kanselboodschappen die zowel binnen als buiten het kerkverband veel stof deed opwaaien was de kanselboodschap van 1949 die handelde over de wereldgelijkvormigheid. Vrouwen moesten tijdens hun belijdenis het haar opsteken en zwarte kousen en schoenen dragen. Hieraan dankt dit kerkverband nog steeds haar bijnaam "zwarte kousen kerk".

Latere kanselboodschappen handelden over het bezit van radio en televisie en natuurlijk de computer. Jonge kerkleden weten tegenwoordig allerlei trucs te bedenken om deze kanselboodschappen te ontduiken.

Verder is het land verdeeld in twee classes, die elk jaar bijeenkomen. Omdat veel gemeenten vacant zijn, werden de gemeenten verdeeld onder de zes predikanten, die hen met raad en daad terzijde staan en die vaak ook de sacramenten in deze gemeenten bedienen.

Hoewel de gemeenten vroeger erg zelfstandig waren kreeg men in deze moderne tijd steeds meer de behoefte aan onderling contact en daarom kwam in 1978 dan ook een landelijk kerkblad uit dat nog steeds in een grote behoefte voorziet. Een jaar later werd een kerkelijk bureau opgericht dat functioneert als het secretariaat van de Commissie van Onderzoek.

Op onderwijsgebied richten leden, samen met die uit andere orthodox-protestantse kerken (ook aangeduid als *de gereformeerde gezindte*) Reformatorische scholen op. Een uiterlijk kenmerk van de schooljeugd is onder andere dat de meisjes een rok dragen.

Zendingsactiviteiten worden verricht in samenwerking met de Schotse Free Presbyterian Church of Scotland. Ook hebben ze Stichting Adullam opgericht die zich bezighoudt met de zorg voor gehandicapten en ouderen.

Politiek gezien voelen zij zich het meeste thuis bij de SGP. Een veelgelezen krant is het Reformatorisch Dagblad.

"De rechtvaardige zal
groeien als
een palmboom."

Psalm 92 : 13a

Hoofdredactie:
Ds. E. du Marchie van Voorthuysen
Ds. Joh. van der Poel

Verschijnt maandelijks

der Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland

Ten geleide

Op onze synode van 11 mei 1977 werd het besluit genomen om een eigen kerkblad te doen verschijnen. Dit als gevolg van een aanbeveling van de Commissie van Onderzoek, die voorstelde, "zij het met grote omzichtigheid, te komen tot een eigen kerkblad van een eenvoudige opzet, dat primair mededelingen geeft, die ons kerkelijk leven betreffen en verder alleen die informatie verschaft, die onder Gods zegen tot het geestelijk welzijn van onze gemeenten – en daarbuiten – zou kunnen strekken. In dit licht bezien dient dit blad zich verre te houden van alle twistgeschrift. De gedachten gaan uit naar een verschijningsfrequentie van voorlopig 1x per maand". Tot zover de officiële

le aankondiging.

De redactie hoopt van ganser harte, dat het de Heere moge behagen, dit ons voornemen met Zijn zegen te willen bekronen. Als de inhoud van dit kerkblad zou mogen dienen, tot afbreuk van des satans schrikkelijk rijk en tot uitbreiding van het heerlijk Koninkrijk van Christus – al ware het als middel tot behoudenis van één ziel voor de ontzaglijke eeuwigheid – dan zouden alle moeiten, zorgen, arbeid en kosten als niets geacht worden, in vergelijking met zulk een heilsvrucht. Daartoe schenke de Heere verzuchtingen aan de troon Zijner genade.

De hoofdredactie,
Ds. E. du Marchie van Voorthuysen,
Ds. Joh. van der Poel.

Het landelijk kerkblad der Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

De Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland hebben geen aparte theologische hogeschool maar toekomstige predikanten worden door de predikanten zelf opgeleid en later bevestigd op grond van artikel 8 van de Dordtse Kerkorde. Hierin staat vermeld dat ook zij tot het ambt worden toegelaten bij wie sprake is van *singuliere gaven*⁵. In 2008 waren er vier predikanten actief in Nederland, één in Canada en zijn twee personen in opleiding voor predikant.

⁵ In de Dordtse Kerkorde worden deze gaven omschreven zoals: godzaligheid, ootmoed, zedelijkheid, goed verstand en welsprekendheid.

De Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg

De oorsprong van deze gemeente moet men zoeken in zowel Woudenberg als Scherpenzeel. Na de Afscheiding van 1834 werden er regionale samenkomsten gehouden in beide gemeenten waar verschillende predikanten in voorgingen. Zo liet op één van deze bijeenkomsten Frank van Elst uit Woudenberg zijn zoontje dopen op 5 mei 1836 in Ederveen door ds. A. Brummelkamp. Een veel gebruikte plaats van samenkomst was de "Beekhoeve" van de familie Lagerweij aan de Hopeseweg en de boerderij van de familie Versteeg aan de Voorstraat in Woudenberg. Om een kerkelijke gemeente in stand te houden zonder eigen predikant viel niet mee in die tijd en de gemeente viel dan ook uiteindelijk uiteen maar werd in 1843 nieuw leven in geblazen. In 1850 werd de eerste kerkenraad benoemd die bestond uit twee ouderlingen, Derk van den Burg en Hendrik van den Berg, en één diaken Arie Esser. In 1873 hield Bart Versteeg bijeenkomsten in de Achterstraat⁶ en op de boerderij aan de Voorstraat⁷ van Karel Versteeg. Deze bijeenkomsten werden ook bezocht door mensen uit omliggende dorpen.

Deze Vrije Oud-Gereformeerde Gemeente sloot zich in 1922 aan bij de Vereniging van Gereformeerden van ds. Jacob van Leeuwen.

Deze predikant heeft verschillende malen de sacramenten bediend in Woudenberg.

Na zijn overlijden sloot men zich later aan bij de Oud-Gereformeerden Gemeenten van ds. Boone.

Ds. J. van Leeuwen (1845-1913)

---

⁶ Nu Burgwal.

⁷ Deze lag links van het witte huis tegenover de oude ingang van de begraafplaats en moest later plaatsmaken voor nieuwe huizenbouw.

In 1938 werd de kerk officieel geïnstalleerd als Oud-Gereformeerde Gemeente en in 1939 werd voor deze gemeente een eigen kerk gebouwd aan de Middenstraat door aannemer Gerrit Vermeulen. De grond en de bouwkosten (vijfduizend gulden) werden geschonken door Dirk Meerveld ⁸.

***Dirk Meerveld (1882-1961) en zijn vrouw
Adriana Johanna van Velthuisen (1888-1973)***

Toen eind 19de eeuw deze kerkruijnte te klein werd heeft men een stuk grond gekocht van de familie Van de Goor die woonde aan de Voorstraat op het huidige nummer 46⁹. Hierdoor kreeg men ruimte voor 150

---

⁸ Dirk Meerveld heeft ook ruim 25 jaar voor de SGP in de gemeenteraad van Woudenberg gezeten (1935-1961).

⁹ Dit huis is thans wit gepleisterd. Het stamt uit 1656.

zitplaatsen en in 1990 werd de kerk nogmaals uitgebreid naar 235 zitplaatsen.

De Oud-Gereformeerde Gemeenten behoren tot de zogenaamde bevindeijk gereformeerden d.w.z. de persoonlijke bekering tot God staat centraal en ze beschouwen de Bijbel als Gods onfeilbaar woord. Voor de kerkzang maken ze gebruik van de psalmen uit 1773, deze worden niet-ritmisch gezongen. Omdat de gemeente al vele jaren vacant is, worden er door de ouderlingen oude preken uit de periode 1650-1850 gelezen. Deze preken zijn dan wel hertaald. De heilige sacramenten zoals de Doop en het Heilig Avondmaal worden vaak in een doordeweekse dienst gehouden door de consulent. Aan het Heilig Avondmaal nemen alleen die leden deel die zich, alleen door genade, verzoend zijn met God. Het huidige ledenaantal bedraagt circa 165, terwijl dit een tiental jaar geleden nog om en nabij 275 bedroeg.

***Hendrik van
Westerveld
(1865-1949),
de eerste ouderling
van de Oud-
Gereformeerde Ge-
meente in Wouden-
berg***

Ambtsdragers sinds de oprichting

Ouderling:

H. van Westerveld
D. Meerveld
J. D. van Wolfswinkel
H. Schouten
A. van den Brink
J. Hazeleger
J. van Wolfswinkel
H. Bos

Diaken:

H. Bos
B. Barten
H. van Ginkel
W. Veldhuizen
E. ten Ham
H. Morren
J. van de Waerd
M. J. Sinke
J. van Wolfswinkel
J. Hazeleger
A.E. Jansen

Wim Schipper

Met dank aan: H. Bos, H.G. van Vlastuin en M.J. Sinke.

Voornaamste bronnen:

Brakel J. van : Ds. L.G.C. Ledeboer, zijn leven en kerkstrijd.
Hille H. : Tweestromenland, De geschiedenis van de Oud-Gereformeerden, eerste helft 20ste eeuw.
Hille H. : Samengevloeid, De geschiedenis van de Oud-Gereformeerden, tweede helft 20ste eeuw.
Hofman H.A. : Ledeboerianen en Kruisgezinden.
Sociaal Cultureel Planbureau: Godsdienstige veranderingen in Nederland.
Eijnatten e.a : Nederlandse Religieuze geschiedenis.
Leertouwer H.G. e.a. : De Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland, in: Kerken, Sekten en wereldgodsdiensten.
Schipper W. : De Voorhof, veertig jaar onderweg.
Sinke M.J. : De geschiedenis van de Oud-Gereformeerde Gemeente in Woudenberg.

Bijlage: Psalmberijmingen

In deze bijlage zullen we wat nader ingaan op psalmberijmingen. Deze zijn vaak een twistpunt geweest voor het al dan niet vormen van kerkgenootschappen.

Na de Reformatie werd de koorzang, zoals die gebruikelijk was in de Rooms-Katholieke Kerk, afgeschaft en vervangen door psalmgezing door de gemeente.

Het Bijbelboek Psalmen is namelijk een onuitputtelijke bron van gebeden, klaagzangen en lofliederen en leent zich uitstekend om op muziek gezet te worden.

Het Nederlands taalgebied kende al vanaf 1540 een liedboek met 150 berijmde psalmen, de zogenaamde *souterliedekens* van Willem van Zuylen van Nieveld. Voor de melodie maakte hij gebruik van populaire (straat)liederen.

Petrus Datheen¹⁰ (1530-1588)

---

¹⁰ Petrus Datheen was van geboorte een Vlaming en oorspronkelijk een Carmelieter monnik, die na zijn bekering een felle calvinist werd.

Al vrij snel daarna kwamen in 1566 de berijmde Psalmen van Datheen, die in 1578 verplicht werden binnen de kerken van de Reformatie. Als basis gebruikte Datheen de Franse psalmberijming die in 1562 in Genève was uitgekomen. Hij vertaalde in zeer korte tijd deze psalmberijming in de Nederlandse volkstaal, en gebruikte ook de Franse melodieën. Sommige schrijvers merken hierbij op dat zijn werk was doorgeloeid van hartstocht en sterke geloofsovertuiging, ook het gebruik van de Nederlandse volkstaal was een sterk punt maar het had tot gevolg dat vorm en berijming soms weinig poëtisch gehalte bezaten. Als dieptepunt in zijn berijming werden de regels uit psalm 60 vers 5 be-
rucht: *Edom agt ik met zijn volk koen, niet beter dan mijn oude schoen.*

DE CL PSALMEN
DES PROPHETEN
DAVIDS

Met eenige andere Lofsangen:
Uyt den Francoyschen in Nederlantschen
Dichte overgeset
door

P E T R U M D A T H E N U M

En tot gemak der Sangers, de Musijck-noten
op eenen Sleutel gesteld: na de Correctie van
Mr CORNELIS DE LEEUW

mitsgaders:

De Christelijke Catechismus, Formulieren
ende Gebeden der Gereformeerde Kercken

DRUKKERIJ VAN DER PEYL - KRUININGEN B.V.
Kruiningen 1977

**Voorblad van het
boek "Psalmen
van Datheen"**

De Psalmen van Datheen werden in de kerk voorgezongen door een zogenaamde voorzanger. Men moet hierbij bedenken dat er aanvankelijk geen samenzang plaats vond met een orgel. Hij zong elke regel voor waarna de gemeente die regel nazong.

Hoewel er vanaf het begin veel kritiek is geweest op deze berijming hield die uiteindelijk tot 1773 stand. Er zijn echter nog steeds een dertigtal Oud-Gereformeerde Gemeenten die de Psalmen van Datheen in ere houden. Er is zelfs een stichting opgericht met als doel de Psalmen van Datheen voor het nageslacht te bewaren.

In 1773 begon men in opdracht van de staat met het samenstellen van een nieuwe berijming omdat woorden waren verouderd of een andere betekenis hadden gekregen.

Het verhaal gaat dat toen Stadhouder Willem V in een kerkdienst psalm 78 vers 9 uit de bundel van Datheen moest zingen, hij met een luide klap zijn psalmboek dicht sloeg. In deze psalm werd het opstaan van God namelijk vergeleken met het opstaan van een dronken man. De psalm luidde als volgt:

*Maar gelijk een dronkig mensch hem opmaket,
Als de wijn wel verteert is, en ontwaket,
die zeer luid tiert en maakt een zeldzaam wezen,
Alzoo is ook onze God opgerezen.*

Voor de samenstelling van de nieuwe berijming werd geput uit drie bronnen. Uit de berijming van arts Joannes Eusebius Voet nam men 82 berijmingen over. Uit die van het dichterscollectief *Laus Deo salus populo*¹¹ 58 berijmingen.

De derde bron was het curieuze boek *De Hooningraat der Psalmgedichten* uit 1686 van de Amsterdamse zilversmid Hendrick Ghysen. Ooit was hij voorzanger geweest in de Amstelkerk. Uit dit boek werden 10 berijmingen overgenomen.

In totaal bevatte het nieuwe psalmboek 150 psalmen en 12 gezangen¹².

---

¹¹ Tot eer van God en heil van de mensen.

¹² De berijming uit 1773 wordt in de volksmond *de oude berijming* genoemd en die uit 1968 *de nieuwe berijming*.

Een commissie van negen predikanten controleerde de nieuwe berijming op taal en stijl maar ook of ze dogmatisch aanvaardbaar waren. Hun conclusie was dat er in de berijmingen niets stond dat strijdig was met de gereformeerde leer, zoals die was vastgelegd in de synode van Dordrecht (1618-1619).

Maar ook deze berijming was een product van haar tijd, de zogenaamde Verlichting. Dit kwam ondermeer tot uitdrukking in de omschrijving van God. God werd niet meer gezien als een persoon maar omschreven als een vaag opperwezen zoals *de Eeuwige* en *de Almachtige*.

De invoering van deze psalmberijming ging niet zonder slag of stoot want men wilde gelijktijdig met het invoeren de zangtrant veranderen. Tot dan toe had men de psalmen gezongen in hele noten maar dat was veranderd in hele en halve noten en dat vonden de nogal traditioneel ingestelde kerkgangers niet prettig.

Vooraf in de provincie Zeeland en in de steden Maassluis en Vlaardingen moest de schout en zijn helpers er aan te pas komen. In sommige plaatsen kwam zelfs het leger in actie.

In Woudenberg worden in kerkdiensten de psalmen uit 1773 nog steeds gezongen in de Oud-Gereformeerde Gemeente, in de Hervormde Gemeente (grote kerk) en in de Hersteld Hervormde Gemeente.

In de Protestantse Gemeente De Voorhof wordt het Liedboek voor de Kerken gebruikt, waarin de psalmen staan in de berijming van 1968.

3. Historische avond 22 april

Op 22 april 2009 zal in gebouw Eben Haëzer de historische avond worden gehouden. Deze keer verzorgd door ons bestuurslid Herman Schouten. Het thema van de avond is *Van de Poort tot de Boom*.

Er zullen veel unieke foto's worden getoond uit de privé collectie van Herman en uit het archief van Stichting De Boom. Plaatjes die nog nooit tijdens een avond van Oud Woudenberg aan het publiek zijn getoond. 'Ken ik al', is er dus niet bij.

Ook zal aandacht worden besteed aan de oorlogsschade rondom de Poort. Verder is er aandacht voor de Geeresteinselaan, onder andere het Schoutenhuis dat ooit daar zijn start kende en de Wilhelmina Bewaarschool.

Met andere woorden een avond die u weer niet mag missen. Aanvang 20.00 uur en zoals te doen gebruikelijk het gratis kopje koffie tijdens de inloop vanaf 19.30 uur. De toegang is ook gratis, maar houd u wel, voordat u van huis gaat, rekening met de collectebus die aan het einde van de avond bij de uitgang staat voor een vrijwillige bijdrage om de onkosten te bestrijden.

4. Historische dorpswandeling 8 mei

Historische dorpswandeling met bezoek aan de Oudheidkamer op 8 mei a.s. De start is bij VVV Woudenberg om 14.00 uur.

5. Mobiel informatiecentrum Grebbelinie 8 mei

Op 8 mei het mobiele informatiecentrum van de *Grebbelinie boven water* de hele dag naar Woudenberg. Standplaats is het parkeerterrein van de Oud Woudenberg, Schoolstraat 2a. In dit mobiele centrum is de kleinste bioscoop van Nederland met filmvertoningen over de Grebbelinie. Ook zijn er in de wagen multimediale toepassingen met een interactieve tafel en een grote kaart van de Grebbelinie die de gevechtshaarden in de meidagen van 1940 tonen. Maar ook de 'Pantherstellung' uit de tijd van de bezetting. Tevens is er informatie over de betekenis van de Grebbelinie in de 18e eeuw. Maar de Grebbelinie is meer. Ook de mogelijkheden tot recreatie, denk daarbij aan de fietspaden, flora en fauna hebben de mensen veel te bieden.

Openingstijden zullen nog via de media worden bekendgemaakt.

6. Nederland Paraat 15 en 16 mei

Hoeve De Beek', Brinkkanterweg 23, 3931 PJ Woudenberg, van 10.00 - 17.00 uur

7. Grebbeliniedag 16 mei

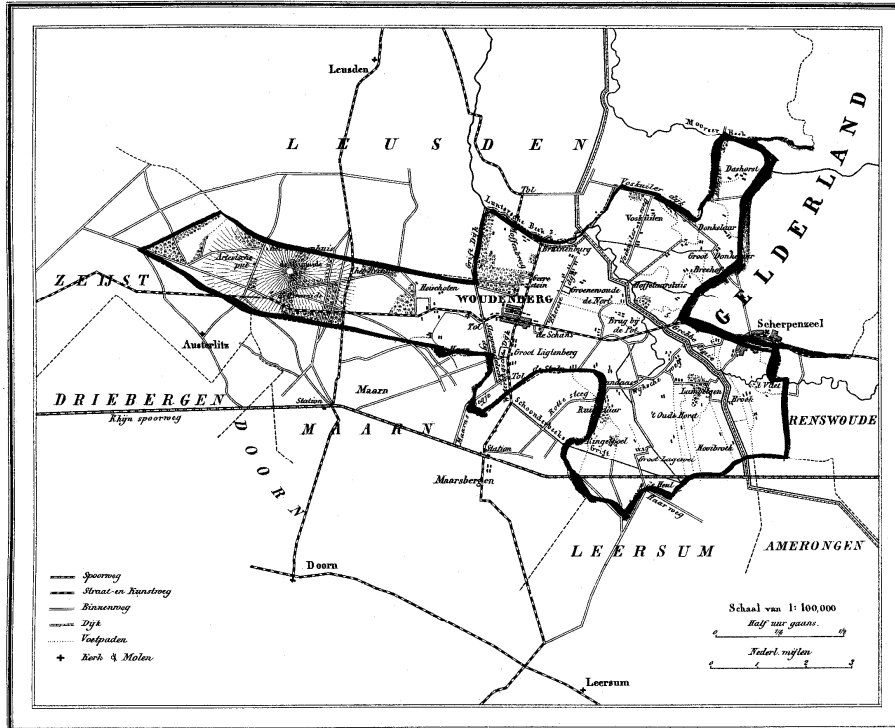
De tweede Grebbeliniedag zal plaatsvinden op zaterdag 16 mei 2009. Van Rhenen tot Spakenburg zal die dag bol staan van allerlei activiteiten die de herinnering aan de functie van de Grebbelinie vanaf de 18e eeuw tot aan de tweede wereldoorlog levendig zullen houden. Activiteiten die zowel aan jong als aan oud veel te bieden hebben en variëren van spelen, presentaties, dia- en filmvertoningen tot wandel- fiets- en kanotochten, raften en kinderfestijnen. Bijzondere locaties in Woudenberg, Scherpenzeel, Renswoude, Leusden zijn onder andere de Boerenstee, hoeve De Beek, fort Daatselaar, de Engelaarskade en de Asschatterkeerkade. Let ook op krantenberichten in de komende tijd.

8. Wie weet wie het zijn: oude foto's herkennen

In de Oudheidkamer bevindt zich een collectie van meer dan 5.000 foto's. Een groot deel hiervan is in de loop der tijd geschonken door donateurs. De afgelopen jaren is onder leiding van Cor Roodnat bijna alles op de computer ingescand.

Informatie over personen, plek, jaartal etc. worden ook digitaal bij de foto's vastgelegd. Echter van een flink aantal foto's zijn weinig gegevens bekend. Helpt u mee om te de namen te vinden van onder meer de personen die er op staan?

Kom dan tijdens de openingstijden naar de Oudheidkamer, u bent ons zeer van dienst!

1865

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

310 Bunders. 2050 Inwoners.